

են տիրապետելէ մարդուն մտքին ու սրտին, բայց ինչո՞ւ այդ թերազումը և մանաւանդ կարելի՞ է վերադարձնել նախկին կարգին, Հարցումներ, որոնց հաստատապէս կը պատասխանէ Եկեղեցին: Վերադարձ դէպի լքուած Եկեղեցին, այդ հասարակաց մայրը հաւատացեալներուն . վերադարձ դէպ ի նախկին հաստատութիւնները, աւանդութիւնները. այն ատեն ընկերութիւնը պիտի խաղաղի, հակառակորդ դասակարգեր պիտի զինաթափուին և եղբայրութեան շունչը պիտի թափանցէ ատեկութիւններէն անդին, միացնելով ձգտուած, խզուած հոգիները, ընկերային հարցը պիտի լուծուի բարոյակրօնային հարցի լուծմամբ: Բայց եթեքային քարոզութիւնները չեն բաւեր, իջնելու է ընկերային խաւերու խորը, գործնական գետնի վրայ գործելու, բարձրացնելու քաղցնիին և ընչազուրկին փոխադարձ պարտքերու գիտակցութեան մակարդակը, եղբայրութեան ոգին: Եթէ զանգուածներ կ'ուժանան Եկեղեցիէն, եթէ հակընդդէմ վարդապետութիւններ կը գերեն հոգիները, պատճառը այն է որ կղերը լայնօրէն ընդունած չէ իր ընկերային ա-

ռաքելութիւնը: Ապագայ կեանքի հոգիներ պատրաստելէ առաջ Եկեղեցին պատրաստելու է մարդը, ճշմարիտ քաղաքացին, ընկերային փոխադարձ համեմատութեան գիտակից անհատը: Ահա՛ անկեղծ խոստովանութիւններ երկու հոյակապ դէմքերէն կաթոլիկ կղերին՝. Լեւոն ԺԳ.՝ պապական կոնդակով մը կը ճշտէր եկեղեցւոյն դիրքն ընկերային և յետոյ գործաւորական հարցի հանդէպ: Այս երկու հարցերը նոյն են ընկերվարութեան համար, բոլորովին տարբեր՝ ընկերային ըրիստոնէութեան համար: Այն օրէն ի վեր բազմաթիւ կազմակերպութիւններ կը գործեն երկու հարցերու լուծման համար՝ բարձրացնել գործաւորին դիրքը, գիտակից դարձնել միանգամայն քաղցնի դասակարգն ու յարթունք իրենց ընկերային պարտականութիւններուն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱՐԿԵԱՆ

(Շարունակելի)

1. Père Swalm, Leçons de philosophie sociale; P. Claude Piat, La morale chrétienne et la moralité en France.

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹՅԱՆ

Վ. Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԳԱՍԳԱՆՏԻԼԵԱՆ

ՄԻԹԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԸՆՏԻՐ պսակ մը բուրբեցաւ բեղուն գործունէութեան:

Մխիթարայ Տունէն Հ. Արիստակէս Վ. Գասգանտիլեան կատարեց Մայրաժանքիս մէջ իր քահանայական աւուրք օծութեան յիշմամբայ Յորեւանը:

Համառօտիւ դնենք հոս Մեծ. Յորեւանի կենսագրական գիծերը:

Մնած է ի Տրապիզոն 1853 Յունիս

Ցին. Մկրտութեան անուամբ կը կոչուէր Սեդրաք. Հայրը՝ Յովսէփ՝ Մերտինցի էր, իսկ մայրը Համասփիւռ Ճինկէօզեան Տրապիզոնցի: Նախնական կրթութիւնն առած է իր ծննդավայրին մէջ, ուր 1864ին պատեհաւ մը գտնուելով Հ. Իգնատիոս Կիրեղեան՝ կը ծանօթանայ մօտէն պատանոյն գեղեցիկ ձիրքերուն, և տեսնելով անոր եռանդն ու յարմարութիւնը լաւագոյն

վիճակի մը՝ կը զրկէ զինք Նոյեմբեր 12ին ի Ս. Ղազար ուրիշ ընկերով մը (այժմու Հ. Մ. Նուրիխան)։

Վանքիս Նորընծայարանին մէջ իր առջի քայլերուն ուղղիչ կ'ունենայ զՀ. Վարդան Շիշմանեան. իսկ յետոյ իր ընկերներով կը յանձնուի փորձ դաստիարակի մը՝ Հ. Աբրահամ Ժաքիանի իննամըններուն։ Սե. դրաց անունը Արիստակէսի կը փոխուի սքեմաւորութեամբ, և հուսկ կը պսակուին իր հոգեւորութիւնն ու ջանասիրութիւնը՝ կատարելով իր կրօնաւորական ուստերը 1872ին՝ երեք ընկերներու հետ՝ Հիւրմիւ. զեան Աբրահոյ առջև, ուսկից 1874ի Մայիս 24ին ալ կ'ընդունի Քահանայութեան սրբադրոշմ կնիքը։

Երիտասարդ արեղան իր գործունէութեան ասպարէզ կ'ունենայ ի սկզբան Մայրավանքս, ուր կ'ընէ ուսուցչութիւն Հայերէն լեզուի, Գեղազրութեան և Երաւ ժըշտութեան վանական աշակերտաց, միանգամայն վարելով պաշտօններ։ Յետոյ կը զրկուի ի Պոլիս իբրև ուսուցիչ Քաղկեդոնեան Վարժարանին, Սկսեալ այդ շրջանէն զպրոցական ասպարէզներու մէջ երկուստարիներ կը վարէ՝ թէ՛ ի Քաղկեդոն և թէ՛ ի Մ. — Ի. Վարժարան՝ պաշտօններ Գործակալութեան, Փոխան — Տեսչութեան և Տեսչութեան։ Գերպ. Կիւրիզեանի արբայութեան օրով ալ կը վարէ վանքիս մէջ՝ րաց ի Գործակալութեան պաշտօնէն՝ Առաջիկայութեան և Վանահայրութեան պաշտօնները։ Ղրկուած է նաև Տրապիզոն՝ իրևկայցելու Միխիլարեան Վարժարանի։

Հ. Ա. Գասգանտիւթեանի գործունէութիւնը չ'ամփոփուի միայն զպրոցական, մատակարարական ու վարչական շրջանակներու մէջ։ Նա իբր մատենագիր, իբր Թարգմանիչ՝ մասնաւոր բաժին մ'ունի Հայ Դրականութեան մէջ։ «Բազմավեպ»ի աշխատակցութենէ զատ՝ ի լոյս ընծայած է զանազան գործեր. անոնք զխաւորապէս Թարգմանութիւններ են արձակ և ոտանաւոր։ Այսպէս, պատանեկան կրթութեան ու զրօսանքի ի նպաստ կը գտնենք Տէ Արիշտի «Տղաքներու համար ձառեր»ը (տպ.

1899), Ճիւղագոյայ Թատրերգութիւն մը՝ «Իւլպէս տերեւեր» (տպ. 1901), «Անձրեւտ դիշեր մը», «Պոստոնի հատրիկիտներ» (տպ. 1909), «Որդիկ Հօրը յառտապս» (տպ. 1916)։ Ասոնք ցոյց կու տան թէ որքան մօտիկ եղած է իր սրտին ազգիս մատաղ սերունդը։

Ունի նաև Առա Նէկրիի քերթուածներէն բարեմէն աշխարհաբարով ոտանաւոր Թարգմանութիւններ։

Յատկապէս արժանի է յիշատակութեան Հ. Գասգանտիւթեանի առգգանութիւնը. առհասարակ ամենուն առջև հմայիչ բան մ'ունի ան։ Թէ՛ քերթուած թէ արձակ՝ շունչին ու շեշտին տակ անհամեմատ կուրով ու վսեմութիւն մը կ'առնու։ Տող մը գրութիւն իսկ լսել իրմէ՝ կարծես պիտի նմանի կրակի մը որ կը հրդեհէ անտառը. կարկաշտահոս առուակի մը մեղմօրօք ձայնին քով պիտի լսես յանկարծ քարկաւայթ ամպերու գոռոմները։ Այս աշխարհ ազդեցիկ է անոր հայկական առոգանութիւնը, զոր ան կը լսեցնէ սրտալիր ու սրտագոչ՝ նոյն իսկ իր ընտանի խօսուածքին և արտայայտութեանց մէջ։

Նոյնքան, ու թերեւ շատ աւելի, յիշատակութեան արժանի է Հ. Գասգանտիւթեանի ուրիշ մէկ յատկութիւնը։

Ան ճանչցուած է իբրև առաջնակարգ Մաղկադարման։ Ուր Հ. Արիտակէս վարդապետ՝ հոն զրախտ պիտի տեսնես պարտէզը։ Իր այս յառաջացեալ հասակին մէջն իսկ անբաժան ընկեր է ծաղիկներու։ Իր ձեռքով կը տնկէ, անձամբ կը խնամէ ու կը հսկէ օրն ի բուն՝ համբարատար ուշադրութեամբ ու գուրգուրանքով։ Յուրան ու տաքը անգոր են զինքը զատել իր այդ անմեղ ու փարիլի զօրանալէն. կը ճանչնայ անոնց ամէն մէկ պահանջն ու պիտոյրը, գիտէ իւրաքանչիւրին եզական փայլ ու շքեղութիւն զգեցնելու գաղտնիքը, գիտէ վերջապէս դուրս ցատկեցնել ծաղկին ծոցէն անոր պերճանքն ու փառքը։ Կարելի չէ մոռացութեան տալ քանի մը տարի առաջ իր տուած «Յուցահանդէս»ը։ Իսկապէս շլացուցիչ էր երևոյթը,

Մենաստանիս Սողոմոնեան սրահին մէջ, երփնագոյն ու բազմատեսակ մոխրածաղկի (cennearia) 400 արմատներու վսեմ շարքը ամբողջ սրահին երկայնութեամբ, միջանկիալ՝ անոնցմով կազմուած՝ երեք պերճ ըլլալներով, յիշ աշխարհի տեւ սարանը վայելելու համար ո՛չ միայն օտարներու բազմութիւն մը՝ այլ նկարիչներ յատկապէս կու գային՝ իրենց վարպետ վրձինով անթարշաժ դարձնելու զանոնք... պատտառներու վրայ:

Իր ծաղիկներով զբաղած տոններն անյիշատակ չենք ուզեր թողուլ, ինչպէս տոնեաք հայ լրագիր մ'ալ արտայայտած է, իր բարոյական զխաւոր ծաղիկներէն մին — տաղանդի տեսակէտով — Գանիէլ վարուժանը, որ օրինակած էր իր վարժապետին շէշտն ու առգզանութիւնը:

Մեզ համար Հ. Ա. Գասպանտիւեանի այս յիշատակայ Յորեւանը մի և նոյն իմաստն ունի ուրեմն՝ ինչ որ «Ծաղիկներու Հանդէս»-ը Մայիսի մէջ, յորում և ինքը օծուած է Գահանայ Աստուծոյ:

Բայց բուն ամսաթիւնն ըլի՛կ մը հեռաւնալով Հոգեգալստեան տօնն էր որ ընտրուեցաւ, ճիշդ այն օրը՝ յորում ձեռնադրուած է նա:

Այսպէս Յունիս Տին կատարեց նախ մեծահանդէս ձայնաւոր պատարագ մը ծիսական փառաւորութեամբ, որուն ներկայ գտնուեցան ազգայիններ և օտարներ, Պատարագէն վերջ Յորեւարին մաղթանքներ եղան Հիւրանոցին մէջ, ուր և ներկայց պատուասիրուեցան, Գերեկի ինճոյքը վանքիս ճաշարանին մէջ՝ սեղանակցութեամբ իր մէկ քանի բարեկամներու և մերձաւորներու՝ ազգայնական հանդէսի մը երևոյթն առաւ աղանդերի պահուն, Նախ կարդացուեցաւ Սրբ. Քահանայապետին կողմանէ հասած օրհնութեան հեռագիր որ առ Յորեւարը և իր բարեկամքաւ օծակիրը Հ. Անտոնիոս Վ. Պետանեան (որ կը գտնուի շատ տարիներէ ի վեր ի Խրիմ), լուր ելաւ յետոյ Ուխտիս Աթոռակալը Վ. Հ. Յովհաննէս վարդապետ ու շատ զեղեցիկ բանախօսութիւն մ'ըրաւ. թուեց մի առ մի

Յորեւար Հօր ձերքերն ու արդիւնքները թէ՛ Միաբանութեանս մէջ և թէ՛ կրթական սեմերէն ներս, Լուսեցաւ յետոյ կարիւրոր արքայի մաղթանքը, որմէ վերջ՝ Միաբանակից Հարց կողմանէ՝ Հ. Եղիա Փէշիկեանի ծաղկահիւս քերթուածը, որ տպագրուած բաժնուեցաւ ամենուն: Հ. Սահակ Տէր — Մովսէսեան հարտասանեց անոր Գաղկեղոնեան վարժարանի արդեանց շուրջ, ու բերաւ միանգամայն Մ. — Ի. վարժարանի մաղթանքները Տեսչութեան կողմանէ: Հ. Վահան Յովհաննէսեան իմաստալից տաղ մ'արտասանեց. քերթուած մ'ալ վանական աշակերտաց կողմանէ կարդացուեցաւ: Հնգազնեւ լուսեցան զանազան հեռագիրներ, նամակներ և այլն: Հոսկ արժանաւոր փակում մը կատարեց նոյն ինքն Յորեւար վարդապետը, վսեմ շէշտերով յայտնելով իր երախտագրտութիւնը յատկապէս առ Սրբ. Քահանայապետ, ինչպէս նաև Հ. Աթոռակալ Վ.ին, բոլոր Հայրերուն և ամէն համակիրներուն:

* *

Մաղթանքի փունջ մը ծաղիկներ եւս Ամսաթերթիս կողմանէ, «Ծաղիկներու իշխան»:

ԻՄԲ.

ՄԱՏՆԵՐՈՒ ԵՐԱԳՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եօքըի մէջ Մատնագրի (Dattilografia) միջազգային մրցանքի ժամանակ առաջին մրցանակը շահած է Ապերդ թանկորա անունով քսանամեայ երիտասարդ մը, որ մէկ վայրկեանի մէջ 147 բառ գրելու արագութիւնն ունեցեր է: Հաշիւ եղած է որ փորձի պահուն թանկորա պէտք է որ 41000 անգամ տեղաւարանին դպած ըլլայ և կամ մէկ երկու վայրկեանի մէջ 12 անգամ: